

חבל נחלתו

ליטול את כל הרווח לעצמו³.

סימן מח

מעמדם ההלכתי של שוטרים וחילים שהשתתפו בפינוי עמונה

שאלה

חבירו כגון ראובן שבא לגזול לשמעון והכהו שמעון בעומדו כנגדו או שראה שמעון חפץ שלו ביד ראובן ובא שמעון לקחתו ומיחה בו ראובן והכהו שמעון לקחת שלו בכל מקום שימצאנו אם לא היה יכול להציל שלו אם לא שיכנו אפילו בדבר דלית ליה פסידא אם ימתין עד שיבואו בית דין ואין שם אלא הצלת טורח ויכול לבררו בדין שמן הדין היה יכול להוציא ממנו פטור, לפי שיש לו רשות להציל שלו ואפילו בהכאה אם אינו יכול להציל בענין אחר, אבל אם אין יכול לבררו לאו כל כמיניה לומר על שלי הכיתי. וכתב המפרש ודוקא בזה שאמרנו עביד איניש דינא לנפשיה אבל המלוה חבירו לא ימשכנו בחוזק ואם משכנו בחוזק והזיק בין בגופו בין בממונו חייב כמו באחר. אבל שליח בית דין יכול להכותו אם מסרב בו כשמשכנו בזרוע בשוק וכן בכל מקום שמסרב לשליח בית דין אם הכהו או הזיק ממונו פטור אפילו יכול להצילו בדבר אחר... והמצער שליח בית דין שבא להזמינו והכהו מלקין אותו¹ כך פשוט בקדושין. מכה אדם לחבירו על שמכה אביו

מהו מעמדם ההלכתי של שוטרים וחילים שהשתתפו בהכאה בעמונה, שלהם ושל מפקדיהם?

א. ההכאה בעמונה שליחות בית דין או חבלה

לציבור בישראל הועבר דרך כלי התקשורת, שפינוי עמונה בכח רב היה הכרחי כדבר המותר והנכון, וממילא הוסק כאילו הם עשו את שליחותם. לענ"ד צריך לדון בכך.

הכאה או חבלה ברשות בית דין מותרת במקומות מסויימים בלבד. ישנן עבירות שחייבים עליהן מלקות כענישה והכאה זו נעשית לאחר פסיקת בית דין, בבית דין, ולאחר אומדן יכולת המולקה ללקות. כמו"כ מותר במצבים מסויימים לאדם פרטי או לשליח בית דין להכות כמבואר מדברי רבינו ירוחם (מישרים נל"א ח"ב): "עביד איניש דינא לנפשיה פירוש להכות

3. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה – ירושלים: ואם ח"ו יארע הפסד – גם כל הפסד לעצמו!?

תשובת המחבר: לענ"ד כן, עי' בתשובה להערה הקודמת.

1. וכן הרמב"ם (הל' סנהדרין פכ"ה ה"ו) כתב: "אין שליח בית דין חייב באמירת דברים משום לשון הרע, וכל המצער שליח בית דין יש לבית דין רשות להכותו מכת מרדות".

חבל נחלתו

ובודאי אסורים להלקות לשם עונש. הגדרת החוק לכח שהם רשאים להפעיל הוא כח סביר לשם ביצוע המשימה המוטלת עליהם. הפעלת פרשים הדורסים בני נוער ומבוגרים, הכאה באלות עד כדי שבירת עצמות – אינה הפעלת כח סביר. כיון שהמטרה היתה הוצאת בני הנוער מהמבנים לשם הריסת המבנים ניתן היה לגרור או להרים את בני הנוער ולהוציאם מהמקום ללא פגיעה גופנית מכוונת. אף זריקות האבנים מצד בני הנוער שהחלו לאחר שהמטרה דרסה בסוסיה מפגנים, אין בה כדי להצדיק שימוש באלות במלוא הכח מצד המשטרה. רוב המפגנים שהיו במקום התנגדו התנגדות פסיבית לפגנים, והיו מוכנים לעזוב את המקום בעצמם, לאחר שראו שהשוטרים מכים ללא רחם וללא אבחנה. וע"כ כל השימוש באלות ובפרשים היה אסור ומיותר.

המסקנה המתבקשת היא שכל מי שהשתתף בהכאה הוא בגדר חובל, שלא עשה ברשות, ואילו היו דיני תורה של בית דין מישראל נוהגים – היו צריכים כולם לתת את הדין על מעשיהם ולשלם למוכים תשלומי נזק, ריפוי, צער שבת ובושת. ואף בימינו שחלק מהתשלומים אינם נוהגים בגלל שאין לנו דיינים סמוכים חלקם משתלמים, וכמובן שלא נמחל להם עד שלא יפייסו את מי שפגעו בו כאמור בסוף פרק החובל בב"ק.

כמו"כ כיון שאין שליח לדבר עבירה, אף טענה שהם קבלו הוראה כזו, אינה מתירה להם את המעשים שעשו. ולכן דינם של כל

או אחיו או קרובו ואינו יכול להצילו אלא בהכאה פטור, וכן אשתו שאינה יכולה להציל בעלה מיד המכה על ידי דבר אחר אלא בהכאה וכל שכן המוכה עצמו אם התחזיל האחד ואינו יכול להציל בעלה מיד המכה על ידי דבר אחר אלא בהכאה פטור **ומיהו צריך אומדן אם יכול להציל עצמו בחבלה מועטת** כמו דוד² שהיה לו להציל באחד מאיבריו רואה אדם שישראל מכה חבירו ואין יכול להצילו אם לא שיכה המכה אפילו שאין מכה מכת נפש יכול להכות המכה לאפרושי³ מאיסורא וכן בכל איסור כי נרצע שנשא שפחה כנעני⁴ וכלו ימיו רבו רשאי לחבול בו ולהפרישו מאיסורא קמא⁵.

עולה ברור שחבלה ברשות בית דין ומחוץ לבית דין מצומצמת למספר קטן מאד של מקרים. וברובם אם יכול להשיג את מטרתו ללא הכאה או בהכאה מועטת והכהו מכה רבה נענש עליה. כאמור במס' מכות (כב ע"ב) במשנה: "הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת – הרי זה גולה על ידו".

סמכויות המדינה דומות לסמכויות בית דין. לכאורה היא רשאית להעניש בהכאה, אם כי אין בחוק שום עבירה עליה לוקים (ועל כן אי אפשר לכפות סרבני גט להוציא נשותיהם העגונות להם מכח הכאה כמבואר בסוף גיטין שמכים אותו עד שיאמר רוצה אני ואז כותבים ונותנים עפ"י רצונו). ולכן גם המלקות הקיימות בחוקי המדינה אינן מוגדרות כמלקות לענישה, אלא כהפעלת כח לשם ביצוע משימה. שוטרים וחיילים פועלים בשליחות המדינה כזרוע מבצעת של החלטות הממשלה. אין הם רשאים להעניש

2. נראה שהכוונה לגבי אבנר ועשהאל.

מנודה ע"י הקדמונים ואינו מצטרף למניין לכל דבר שבקדושה. וא"כ כל השוטרים והחיילים אשר השתתפו בהכאה בעמונה, את כולם, אין לקבל עדותם בבית דין כיון שהם רשעים ואין לצרפם למניין. וביחס למפקדים שרק נתנו הוראות נדון להלן.

ג. דרך ההיתר למכה

את דרך ההתרה מבאר הרמ"א בקצרה שצריך להתיר לו, לאחר שהמכה מתחרט על מעשיו ומבקש שיתירו לו. אולם אין צריך לבקש את רשות המוכה ומתירים לו אף שהמוכה מוחה.

וכך כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' יא): "ודע כי מור"ם ז"ל בח"מ סי' ת"ך ס"א כתב, דיש חרם קדמונים באדם המכה לחבירו וצריכין להתיר לו כדי לצרפו לעשרה, ומיד שמקבל עליו לעשות דין מתירין לו אע"פ שאין המוכה מתרצה, וכתב הסמ"ע **דאין צריך לנדונו מחדש אלא מנודה ועומד** זה המכה מחרם הקדמונים, ורק יתירו לו עתה כדי לצרפו לעשרה, וכתב הרב הגדול מהר"ח פלאגי ז"ל ברוח חיים יו"ד סי' של"ד ס"ק י"ח וז"ל: **ש"מ דאם אינו רוצה לקבל עליו את הדין אין מתירין לו ואין לצרפו למנין עשרה אע"פ שלא נידוהו והוא ברור עכ"ל**". למדנו מדבריו, שאם המכה עומד במרדו אין מתירים לו ויעמוד בנידויו עד שיחזור ממעשיו הרעים. בהמשך כותב הבן איש חי איך לדעתו ניתן להתיר ולצרפם למניין.

השוטרים והחיילים שהשתתפו בהכאה כדין מכה את חבירו. וכאמור, לא הוראה מגבוה ולא צידוק משפטי של משפט הגויים לא יכשיר את השרץ. הם הכו אנשים, נשים וילדים מישראל והם בגדר עבריינים.

ב. דין מכה את חבירו

פסק השו"ע (חו"מ סי' תכ ס"א): "אסור לאדם להכות חבירו; ואם הכהו עובר בלאו, שנאמר: פן יוסיף (דברים כה, ג). ואם הקפידה תורה בהכאת רשע שלא להכותו יותר על רשעו, קל וחומר בהכאת צדיק. והמרים יד על חבירו להכותו, אף על פי שלא הכה, נקרא רשע".

רשעות המכה נלמדת בסנהדרין (נח ע"ב) מאמירת משה רבינו למכה: "רשע למה תכה רעך" (שמות ב, יג)³. וגדרו רשע שפסול לעדות (הל' עדות פ"י ה"ב), ואסור להסתכל בפניו (מגילה כח ע"א).

הרמ"א (שו"ע שם) הוסיף: "יש אומרים דיש חרם קדמונים באדם המכה לחבירו, וצריכין להתיר לו כדי לצרפו למנין עשרה, ומיד שמקבל עליו לעשות דין, מתירין לו אף על פי שאין (המוכה) מתרצה (מהר"ם מריזבורג והג"מ פ' החובל)".

ומקור דברי הרמ"א, מלבד המובאים בשו"ע, בשו"ת מהר"ם מרוטנברג (ח"ד נדפוס פראג) סי' אלף כב, ובכלבו (סי' קטז) וכן בתשובות מהר"ם מינץ.

למדנו מדברי הרמ"א שמי שהכה את חבירו מישראל ללא רשות בית דין, הוא

3. מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל היה מזכיר כל פעם שלא אנו הקוראים לו רשע, ואסור לנו לעשות זאת, אלא משה רבינו מקבל התורה מהר סיני הוא הקורא לו רשע, התורה היא הקוראת לו רשע.

חבל נחלתו

להר גריזים שהרי ברכתיו ותפלותיו כולם לה' אלא מחמת עונש וקנס נידוהו והחרימוהו חכמינו ז"ל הקדמונים ולא יצורף לדבר שבקדושה ואם יתפלל בחזקה לא יענה הציבור אמן אחריו והכל כדי לרדות ולכוף כאגמון ראשו עד ישוב". היינו מעיקר הדין המכה מוחרס. אלא שלמעשה הדבר אינו כה פשוט לפחות במציאות בימיו:

"אך בעו"ה בנידון שלפנינו אשר אין איש שם על לב לענשו ולהפרישו וכל הציבור על ימינו ולשחוק יהי' בעיניו אם יודע שאין היחידים הללו עונים אמן אחר ברכתיו נמצא הם יפסידו עניית יהש"ר וקדושה והוא יעמוד במרדו ויוסיף חטא על פשע מה בצע בזה יבוא בעל הכרס ויכלה קוצים מכרמו ואין בידינו להעמיד הדת על תלו ואם באנו לדון כמוחרמי' כל המחוייבי' נידוי עפ"י תקנת רבותינו ז"ל בכיוצא באלו בזה"ז לא נוכל להתעסק עם רוב בנין אנשי הדור הרע הזה ויעי' גדולה מזה בסנהדר' ס' ע"א וברש"י שם ד"ה בזמן הזה וכו' ובד"ה נתמלא וכו' ומבואר התם אי הוה ישראל פקירי ולא הי' יד ב"ד מושלת עליהם נמי הוה דינא הכי, וה"נ דכוותי, ומכ"ש בעיר פרוצה אין חומת התורה טובבה מכמה שנים שעזבו הצאן בלי רועה ודבר א' לדור וספינה בלי קברניטה מטורפת ביס השגעון אין יד אדם תקיפה שם להרים קרן התורה וע"כ לשום יד למו פי ויעי' פי' המשנה להרמב"ם מס' ע"ז משנה עיר שיש בה ע"ז והוא דף י"א ע"ב וכו' וה"נ דכוותי' נתקיים בעו"ה קללת ישעי' ע"ה וה' יהפך הקללה לברכה בב"א".

רואים הן בתשובת החת"ס והן ברב פעלים שמעיקר הדין ודאי אסור לצרפו למניין ולא לענות אמן וקדושה וכו' רק בגלל ירידת הדור הם מחפשים מוצא, והרב

"והנה דבר זה שכיח הרבה, ולא ראינו דחכמי הדור בכל מקום ומקום חוששין לדבר זה, לעשות התרה להמכה את חבירו כדי לצרפו לעשרה, והנה ודאי התרת נדרים וחרמות וכו' אשר נהגו בכל תפוצות ישראל לעשות קודם חודש אלול, וגם בער"ח אלול, וערב ר"ה וערב יוה"כ, תועיל לזה, והמתירים מתכוונים לדבר זה ולכיוצא בו, גם בודאי זה החרם של הקדמונים באדם המכה את חבירו רוב ככל אין יודעים ומכירים בו, ועוד יש לצדד בכל זה ובכיוצא בו, ויהא רעוא מקמי שמיא שיחזור כל פושעי ישראל למוטב, ותהיה יראת ה' על פניהם, וישראל עושה חיל, והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר".

אולם יש להדגיש שהמתירים בהתרות נדרים של ימים נוראים יכולים להתיר רק לאחר בקשת היתר וחרטה של המנוחים, אולם ההתרה עצמה אינה אוטומאטית ומתירה בכל מקרה.

בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' קפב) דן ג"כ במקרה כזה וכתב: "ע"ד איש רע מעללים אשר הכה באגרוף רשע בן תורה עד שפוך דם ולהיות בעו"ה ידי יודעי תורה נדלזלו וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא נמאסו רב עוזרי זרוע רשע ואין דורש ואין מבקש, והנה הוא אבל על או"א בתוך יב"ח ומתפלל בציבור בכל יום, ומסופק מעלתו אם לענות אחריו אמן יה"ר וקדושה כי כ' רמ"א בח"מ סי' ת"ך שאיש כזה מוחרס הוא ממילא ואין לצרף לעשרה. אהו' ידידי הנה אמת נכון הדבר אם הדברים כהוייתן **האיש הזה מוחרס בחרם הקדמונים עד שיקבל עליו לעמוד לפני עדת ה' למשפט על כל הנעשה,** אך אין ברכתיו ותפלותיו כתפלת הכותיים שאין עונים אחריהם אמן מפני שמברכים

אותו בית דין. והמתענה ומביא אותו לידי מכשול, או שצוה על העבירה, או שסייעו עליה באיזה סיוע שהוא, אפילו בדיבור מועט, נענש בידי שמים כפי ערך מה שעשה בסייעו או בהוקישו את חברו. ואינו מתחייב שום עונש מכל העונשים האמורים בתורה, אבל עובר הוא על מה שאמר ה' ולפני עור לא תתן מכשול אם גרם לעבירה. או שעובר על דבר ה' אל תשת ידך עם רשע אם סייע לחוטא".

תפילה ודברים שבקדושה הם מדברים של דיני שמים ואע"פ שהמניעה היא בידי אדם. כאמור במשנה בברכות (פ"ה מ"ה): "המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני ששלוחו של אדם כמותו". היינו השליח טעה והסימן הרע הוא לשולחיו ואין אומרים שהשליח עיוות ולא הוא. וה"ה לגבי המשלח את חברו להכות וק"ו לגבי מפקדים שהם הקובעים והמכוונים את הדבר, וכנשמע מפייהם באמצעי התקשורת השונים שהאלות נועדו להכות ולפגוע במפגינים, וע"כ נראה בבירור שאף מפקדים בין אם השתתפו בפועל ובין אם רק נתנו הוראות מרחוק, הרי הם מנודים לשמים ואסורים בצירוף למניין, ורק אם יבקשו שיתירו להם לפני שלושה, או לאחר התרת נדרים של ערב ר"ה וי"כ הרי הם מותרים בצירוף למניין. לפי"ד המפקדים המשלחים פסולים לעדות כאמור בב"י (ח"מ סי' לד): "ובמדכתי פרק זה בורר (סי' תרצה) ופרק הגזול קמא (סי' קב — קג) כתב גבי פסולי דרבנן בעו הכרזה, דמי שהגביה ידו על חברו נקרא רשע (סנהדרין נח): ופסול לעדות. ואם המגביה ידו על חברו אינו לוקה צ"ל דהעובר על לא תעשה שאין בו מלקות פסול מדרבנן ואף על

פעלים מוצא זאת בהתרת נדרים של ערב ר"ה וי"כ, והחת"ס כותב שבגלל מצב היהדות העגום בעיר מותר לענות אמן וכו'. אולם אף הוא מסכים שזה מחמת האונס ולא מעיקר הדין. ולכן לגבי מדינת ישראל עתה ברור שמעיקר הדין אין ראוי לצרפם למניין וכמובן שלא לקבלם לעדות בבית דין ככל דיני מכה אדם מישראל שלא ברשות.

ד. דין המשלח את המכה להכות אדם מישראל

בחרם הקדמונים לא נזכר דינו של השולח את חברו להכות אדם אחר מישראל. וצריך לדון מה דין המפקדים ששלחו את השוטרים להכות, האם אף הם מוחרמים ואינם מצטרפים למניין עשרה בדבר שבקדושה או לאו. בדרך כלל בדיני אדם אנו אומרים שאין שליח לדבר עבירה מפני ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". אולם בדיני שמים הדין שונה. בקידושין (מג ע"א) נאמר כך: "והא דתני: האומר לשלוחו צא הרג את הנפש — הוא חייב, ושולחיו פטור; שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא: שולחיו חייב, שנא': (שמואל ב' יב) אותו הרגת בחרב בני עמון". והגמ' שם קובעת שאף לת"ק חייב המשלח בדיני שמים. ואין זה רק לגבי המשלח להרוג אלא שכל המשלח את חברו לעשות עבירה כלפי אחר הרי נענש בדיני שמים. ובמהרש"א (שם) מסיק ששוכר או טובת הנאה אחרת שיש לשליח מהמשלח לכו"ע חייב המשלח בדיני שמים. וכך דברי הרמב"ם (פה"מ תרומות פ"ו מ"ג): "הכלל אצלינו אין שליח לדבר עבירה. והעושה את העבירה בעצמו הוא שמענישין

חבל נחלתו

שאינו עוקר בפועל אלא רק ב"מעגל השני והשלישי" וכד' הוא מסייע לדבר עבירה (עי' בדברי הרמב"ם בפה"מ שצוטטו לעיל). ואם במהלך העבריינות כפועלים בגירוש בהכאה ובעקירה או כמסייעים להם, עשו מחמת זה או שלא מחמת זה, עבירות נוספות גם עליהן יתנו את הדין – המשלחים והשליחים. ועל כן אין לטענות אלו שום מקום, ואין זה משנה מפי מי הן נשמעות אפילו הם רבנים וראשי מכינות או קציני צבא גבוהים.

בשולי הדברים, כיון שכל העבירות הנ"ל בוצעו במאורגן ע"י משטרת ישראל וצבא ישראל, יש לחוש ולדון במעט על הארגונים הנ"ל. ואף שאין לדון את כל הארגונים הנ"ל עפ"י התנהגות חלקם, שהרי כל דבר נידון עפ"י רובו כאמור ברמב"ם בהל' תשובה, ובעיקר שארגונים אלו פועלים רבות בשטחים רבים וקיומם הכרחי לקיום המדינה. ובכ"ז אי אפשר שלא לכאוב את ההתדרדרות שחלה בארגונים אלו שהיו לכלי שרת לשנאת אחים ולרדיפת אחים. כמובן שהתוצאות ההלכתיות הפרטיות שייכות לאנשים מסויימים, אבל יש במעשה זה כתם גדול שדבק בשני ארגונים אלו וצריכים נותני ההוראות לדעת שהם לא יינקו בטמינת ראשם בחול, ואם לא ימצאו דרכים להשיב את האמון במערכות אלו ובגופים אלו הרי סופו של דבר הם יגיעו ח"ו לשפיכות דמים, והעבריינות תפגע לבסוף במשלחיה, כאמור במנשה מלך יהודה: "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחזאתו אשר החטיא את יהודה לעשות

פי שמדברי הרמב"ם (עדות פ"י ה"ג) ורבינו נראה שאינו פסול מדרבנן אלא העובר על דברי רבנן משמע דכל שכן הוא לעובר על דברי תורה שאין בהם מלקות". ואם המרים ולא הכה נקרא רשע ק"ו השולח להכות שנקרא רשע ואין להסתכל בפניו ופסול לעדות לפחות מדרבנן.

ה. ישוב ארץ ישראל או עוונות בשם ישוב הארץ

שמעתי לאחרונה טענה מחדשת, כיון שהם לא עשו את העבריינות לצורך עצמם, אלא באו כשליחי מדינת ישראל לעקור ולהרוס ישובים ולהכות מפגינים ממילא הם צדיקים גמורים וההכאה היא הכאה ברשות, והעקירה היא עקירה ברשות. וכאן הבן שואל: וכי מנלן שמצוות הציבור מכפרות על עבירות היחיד, וכי מי שבא בשליחות הציבור מותר לו לעשות עבירות. וכי הותרה כל התורה בשם מצות ישוב ארץ ישראל? וכי אם יש חשש של בקיעים בצה"ל, או חוסר השתלבות בסולם הדרגות בצה"ל של הציבור הדתי בשם זה הותרה התורה כולה?! וכי הותר לחלל שבת או לדבר לה"ר בשם ישוב ארץ ישראל?! הרי אין זו מלחמה שיש מצות "עד רדתה" אפילו בשבת, ואין פיק"נ, ומה המקור למתן היתר לעבירות היחיד לשם מצות ישוב ארץ ישראל. לפי הבנתי הדלה לא הותר לגרש תושבים ולא הותר לעקור ישובים בארץ ישראל. ואם מדינת ישראל עושה זאת היא עבריינית, ועתידיים ראשיה שריה ויועציה לתת על כך את הדין. וגם מי

חבל נחלתו

הרע בעיני ה' (מלכים ב' פכ"א פס' טז)⁴.

סימן מט

פיצויי המגורשים – דינא דמלכותא או חמסנותא דמלכותא

שאלה

שאינן של בית המלך. מפרש הר"ן "נודדים להרגין – לליסטים ישראל שהורגים בני אדם. לחרמין – מחזרימין ושוולגין. ולמוכסין – להפטר מן המכס".

היינו כאשר קמים על אדם להוציא ממנו את ממונו שלא כדין מותר לו לנדור או להישבע ולא לקיים את נדרו או שבועתו, ובכך לגרום לכך שלא ילקח ממנו ממונו שלא כדין. בשני המקרים הראשונים מדובר בפיקוח נפש וברור שהותר לו להישבע ולא לקיים, במקרה השלישי הדין יותר מסובך שכן לכאורה מדובר באדם הפועל כדין – לוקח מכס, ומדוע יהיה מותר לרמותו?!

האם מותר להצהיר הצהרה המתעלמת בטעות בדיווח כדי להשיג רווח ממוני מאחד ממשרדי מדינת ישראל, במקום שברור לו שהצהרת אמת תגרום לתוצאות מעוותות עבורו¹, והאם יש חשיבות לכך שהצהרה בענייני פיצויי המגורשים?

תשובה

א. במשנה המובאת בגמרא במסכת נדרים (כו ע"ב) נאמר: "נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין, שהיא תרומה – אע"פ שאינו תרומה, שהן של בית המלך – אע"פ

4. הערת הגר"א נבנצל רב העיר העתיקה – ירושלים: לענ"ד, רבים מהעושים והמפקדים היו שוגגים, כדין אומר מותר, ולא נפסלו. ראש הממשלה בלאו הכי אי אפשר לצרפו למנין. **תשובת המחבר:** אומר מותר בפשטות לא שייך בדבר שהוא גזלה וחבלה באדם שלישי, משתי סיבות בשליח אין שליח לדבר עבירה, ועוד שאף האומר שמוותר לגזול ולחבול הוא עבריין, ובדברים כה פשוטים האומר מותר צריך לבדוק לפי איזה מוסר התחנך. אלא כוונת הרב לענ"ד, שהם חשבו עצמם לשלוחי ציבור להכאה בפקודה מטעם ראשי המדינה. ולענ"ד פרט לחוקרי שב"כ בחקירת מחבלים שהם "פצצה מתקתקת", או עצירת פושע מלבצע פגיעה בחפים מפשע בשעת מעשה, לא הותר לחבול באחרים ולהופכם לנכים לכל ימי חייהם, וכן לדרוס מפגינים בפרסות סוסים. וברור לי מעל כל ספק שאף השוטרים שהשתתפו בהכאה יודעים זאת היטב, אלא שכיון שהתירו להם את הרצועה ושחררו את חית האדם שבהם ואת השנאה הצבורה בלבם הם עשו את שעשו. ועל כן על דעתי אעמודה שאין לצרפם למנין אף מניחי תפילין שביניהם (כולל את אלוף הפיקוד).

1. השאלה היא במקום שבו פקיד אינו פועל לפי חוקי ותקנות המשרדים שהוא עובד בהם. אין המדובר במחלוקת באומדן דעת, כאן ודאי שסמכות הפקיד היא לאשר או לא לאשר, ואפילו אם הוא אינו נוהג כהלכה נראה שאסור להטעות.